

Er skolen forberedt - i et endret trusselbilde?

Bjørn Ivar Kruke,
Universitetet i Stavanger

Hvem er jeg?

- 16 års erfaring fra hæren
  - Samband - radio
  - Operasjonsrom
  - Øvelser
- Professor i samfunnssikkerhet
- Utenlandserfaring:
  - KFOR i Kosovo
  - Camp coordination Darfur, Sudan
  - Evaluering krisehåndtering Sudan, Aceh og Java
  - EU Civil Protection Mechanism
- Interesse for situasjonsforståelse og beslutningstaking der det skjer...

22. juli-kommisjonen

Expert Report
prepared for

The Joint Federal/Provincial Commission
into the April 2020 Nova Scotia Mass Casualty

Police And First-Responder Decision- Making During Mass Casualty Events

Bjørn Ivar Kruke
University of Stavanger, Norway

May 2022

masscasualtycommission.ca

Evaluering av PSTs og politiets
håndtering i tilknytning til
Kongsberg-hendelsen
13. oktober 2021

NOTAT: 7 /12

**SAMFUNNSSIKKERHET OG KRISEHÅNTERING:
RELEVANS FOR 22. JULI 2011**

Bjørn Ivar Kruke

Førsteamanuensis
Risikostyring og samfunnssikkerhet, Krisehåndtering
Universitet i Stavanger

13.03.2012

www.22julkommisjonen.no

BISU: Beredskap i Skole og Utdanning

Trygve J. Steiro
Doktor philos (PhD), NTNU

Glenn-Egil Torgersen
Professor, USN

Bjørn Ivar Kruke
Professor, UiS

<https://www.ntnu.no/ilu/bisu>

Trusselbildet

I fysiske nettverk forventer vi at radikalisering vil finne sted mellom venner, i familier, på skoler...

Nasjonal trusselvurdering

2025

De siste årene har politiet sett en økning av barn og unge som blir rekruttert inn i kriminelle miljøer.

POLITIET

Kriminelle nettverk oppsøker barn og unge for å bruke dem til å utføre kriminelle oppdrag.

Utfordringsbildet – krise

- Klimakrise
- Naturkrise
- Epidemier - pandemier
- Krig og konflikt
- Sammenbrudd i teknologiske systemer:
  - Digitaliseringens bakside
  - Hybride trusler
- Store ulykker eller branner
- Terrorangrep
- Sult
- Massemigrasjon

- Utenforskap
- Ungdomskriminalitet
- Psykiatri
- Mobbing
- Ulykker
- Brann
- Terror

Skolenes ROS-analyser

Spørreundersøkelse av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU):

- Vold mot ansatte (rapporteres av 80% av grunnskoleledere)
- Trusler mot ansatte (rapporteres av 88% av grunnskoleledere)
- Ansatte savner tydelige tiltak for forebygging
- Håndtering av vold og trusler oppleves i stor grad som brannslukking

Rapport 2025:14

Når skolen blir utrygg for de voksne

En studie av vold og trusler mot ansatte i skolen

Ørjan Arnevig Samuelson og Elin Borg

NIFU

Usatt for vold på jobb, siste 12 måneder

Type yrke	2013	2016	2019	2022
Undervisningsyrker	7	9	13	14,1
Alle yrker	5	4	5	5

Kilde: Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø. Statistisk sentralbyrå
Kildetabeller i statistikkbanken: 2013-2019 (10477, avsluttet
tidsserie), 2022 (14131)

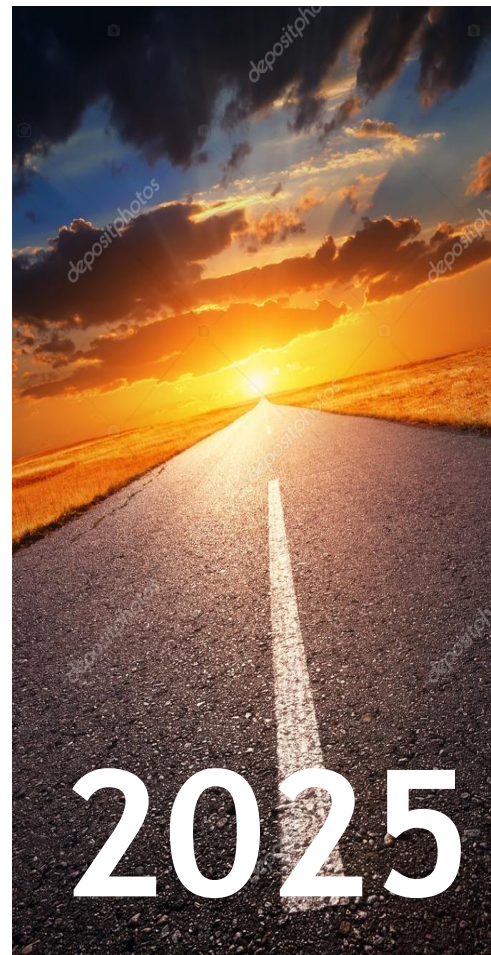
Tilbake til planen

Risiko, beredskap og krise

Risiko og fremtiden

Risiko handler om fremtiden.

«Risiko refererer til usikkerhet om og alvorligheten av hendelser og konsekvenser (eller resultater) av en aktivitet med hensyn til noe mennesker verdsetter» (Aven & Renn, 2010).

Akseptkriterier for risiko

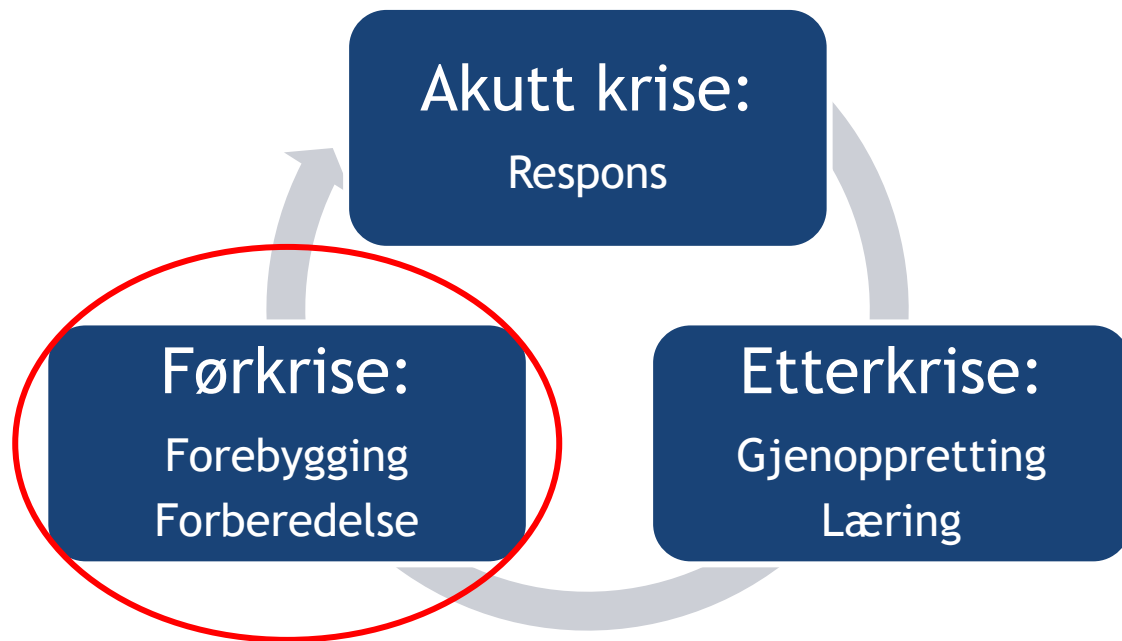
- Grunnlag for forebygging og for forberedelser
- Uttrykker et akseptabelt risikonivå i virksomheten
- Kan resultere i et behov for risikoreduserende tiltak

Risikoaksept som bevisst vurdering, eller...

Krisefaser (Kruke, 2012)

Beredskap

Tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere uønskede ekstraordinære hendelser (NOU 2000:24, s.20).

Beredskap handler om å sette oss i en posisjon til å kunne håndtere de situasjoner vi ikke kan forebygge oss mot (Kruke 2015) - håndtering av restrisiko

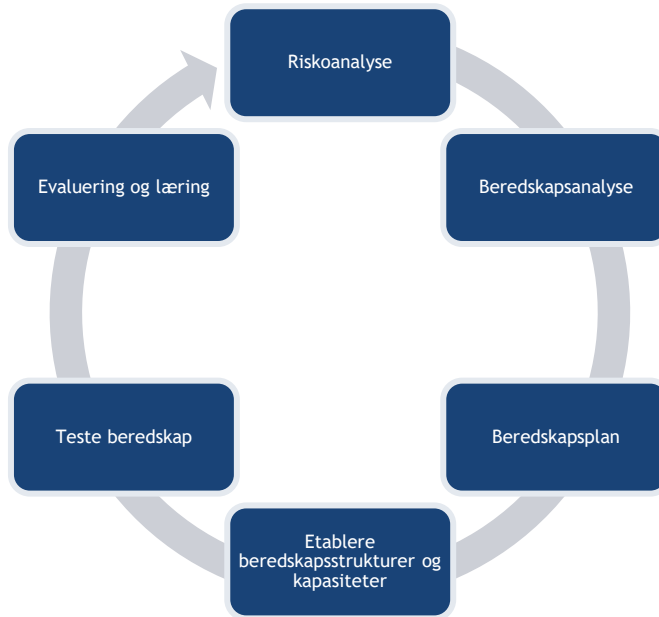
Beredskap – noe konkret

Faser i beredskapsarbeid

1. Risikoanalyse
2. Beredskapsanalyse
3. Beredskapsplan
4. Etablere beredskapsstrukturer og beredskapsressurser
5. Teste beredskap (trening, øvelser)
6. Evaluering og læring

Beredskapsfasene som en sirkulær prosess

Forventningen til skolen

Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger

§ 14. *Beredskap, førstehjelp og sikkerhetsutstyr*

Virksomheten skal ha planer og rutiner for å forebygge og håndtere skader, ulykker, overgrep og andre alvorlige hendelser. **Rutinene skal være kjent for virksomhetens ansatte, barn og elever.**

Forebygging av vold og trusler i skolen

En hjelp til kartlegging og risikovurdering

Forebygging er mesteparten av jobben, men ikke hele jobben

Restrisiko

Beredskap

Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner

Veiledning i beredskapsplanlegging

Hvordan forebygge og håndtere alvorlige hendelser i barnehage og skole?

Alvorlige hendelser kan være alt fra hatefulle ytringer og trakassering, til skoleskyting, knivangrep, bombetrussel, gisseltaking og masseslagsmål. Du finner informasjon om ansvar, hvordan lage beredskapsplan samt konkrete strategier og forslag til tiltak.

VEILEDNING | SIST ENDRET: 12.03.2025

[Du finner flere ressurser og veiledninger her](#)

Sikkerhetsstyring er et kontinuerlig arbeid. Ved å jobbe kontinuerlig med de ulike aktivitetene får dere god dokumentasjon om tilstanden ved barnehagen og skolen, og dette bidrar til økt sikkerhet.

Hvor det er naturlig å starte, er avhengig av hvilke aktiviteter dere har gjennomført tidligere. Hvis dere starter med blanke ark, er det naturlig å begynne med en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse).

For å ivareta sikkerheten til barn og unge, må virksomhetseiere, barnehager og skoler jobbe kontinuerlig med beredskap. Dette kalles ofte sikkerhetsstyring og inneholder flere aktiviteter.

[Les også: Varsling ved bekymring for radikalisering og terrorplanlegging](#)

Start med ROS-analyse

Styringsdokument for arbeidet med sikkerhet og beredskap i Kunnskapsdepartementets sektor

DSB anbefaler at:

- det etableres en beredskapsplan for skoleskyting ved den enkelte skole, og den må øves
- lærere, skolehelsetjeneste og andre **relevante aktører** må ha nødvendig kunnskap om skoleskyting og den typiske gjerningspersonen

Sårbarhet

- Hva kan gå galt i forebyggingen og håndteringen av hendelsen?
- Vurdering av de lokale forholdene på skolen med hensyn til sosialt miljø, helsetjeneste, kompetanse, beredskapsplaner og fysisk utforming av skolen.
- Har vi **elever som faller utenfor**?
- Fanger vi opp depresjon og selvmordsplaner?
- Finnes det **mekanismer for å løse konflikter**?

- Er **beredskapsplanen tilpasset og kjent for ansatte og elever**?
- Har skolen en **klar strategi for å rømme eller å skjule seg**?
- Har skolen **øvd på hendelsen**?
- Er skolen forberedt på å håndtere hendelsen **inntil politiet kommer**?

Hvordan forebygge og håndtere alvorlige hendelser i barnehage og skole?

Alvorlige hendelser kan være alt fra hatefulle ytringer og trakassering, til skoleskyting, knivangrep, bombetrussel, gisseltaking og masseslagsmål. Du finner informasjon om ansvar, hvordan lage beredskapsplan samt konkrete strategier og forslag til tiltak.

VEILEDNING | SIST ENDRET: 12.03.2025

Du finner flere ressurser og veiledninger her

Sikkerhetsstyring er et kontinuerlig arbeid. Ved å jobbe kontinuerlig med de ulike aktivitetene får dere god dokumentasjon om tilstanden ved barnehagen og skolen, og dette bidrar til økt sikkerhet.

Hvor det er naturlig å starte, er avhengig av hvilke aktiviteter dere har gjennomført tidligere. Hvis dere starter med blankt ark, er det naturlig å begynne med en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse).

For å ivareta sikkerheten til barn og unge, må virksomhetsseiere, barnehager og skoler jobbe kontinuerlig med beredskap. Dette kalles ofte sikkerhetsstyring og inneholder flere aktiviteter.

Les også: [Vurdering ved bekymring for radikalisering og terrorplanlegging](#)

Start med ROS-analyse

Ved angrep (vold)

- Løp:
  - Kom deg bort fra området. Dersom det er en skytter, og vedkommende ikke er i umiddelbar nærhet, løp for å komme deg i sikkerhet.
- Skjul:
  - Er du i nærheten av en skytter, barrikader deg, gjem deg og lås deg inne der det er mulighet. Sett telefonen på lydløs. Forhold deg rolig. Kom deg unna om du kan.
- Handle:
  - Rapporter når du har mulighet ved å ringe 112. Om du ikke kan snakke, la telefonen ligge åpen slik at nødsentralen kan lytte.

Hvordan forebygge og håndtere alvorlige hendelser i barnehage og skole?

Alvorlige hendelser kan være alt fra hatefulle ytringer og trakassering, til skoleskyting, knivangrep, bombetrussel, gisseltaking og masseslagsmål. Du finner informasjon om ansvar, hvordan lage beredskapsplan samt konkrete strategier og forslag til tiltak.

VEILEDNING | SIST ENDRET: 12.03.2025

Du finner flere ressurser og veiledninger her

Sikkerhetsstyring er et kontinuerlig arbeid. Ved å jobbe kontinuerlig med de ulike aktivitetene får dere god dokumentasjon om tilstanden ved barnehagen og skolen, og dette bidrar til økt sikkerhet.

Hvor det er naturlig å starte, er avgjøring av hvilke aktiviteter dere har gjennomført tidligere. Hvis dere starter med blankt ark, er det naturlig å begynne med en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse).

For å ivareta sikkerheten til barn og unge, må virksomhetsiere, barnehager og skoler jobbe kontinuerlig med beredskap. Dette kalles ofte sikkerhetsstyring og inneholder flere aktiviteter.

[Les også: Varsling ved bekymring for radikalisering og terrorplanlegging](#)

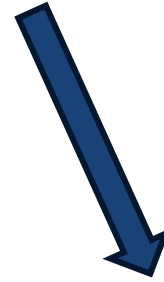
Start med ROS-analyse

Hvordan forebygge og håndtere alvorlige hendelser i barnehage og skole?

Hvem involveres i **forebygging** og **håndtering**?

Skolen?

Politiet?

Utdanningsdirektoratet

Hvordan forebygge og håndtere alvorlige hendelser i barnehage og skole?

Alvorlige hendelser kan være alt fra hatefulle ytringer og trakassering, til skoleskyting, knivangrep, bombetrussel, glissetakning og masseslagsmål. Du finner informasjon om ansvar, hvordan lage beredskapsplan samt konkrete strategier og forslag til tiltak.

VEILEDNING | SIKT (ENRET), 12.03.2025

[Du finner flere ressurser og veiledninger her.](#)

Sikkerhetsstyring er et kontinuerlig arbeid. Ved å jobbe kontinuerlig med de ulike aktivitetene får dere god dokumentasjon om tilstanden ved barnehagen og skolen, og dette bidrar til økt sikkerhet.

Hvor det er naturlig å starte, er avhengig av hvilke aktiviteter dere har gjennomført tidligere. Hvis dere starter med blankt ark, er det naturlig å begynne med en risiko- og sikkerhetsanalyse (ROS-analyse).

For å ivareta sikkerheten til barn og unge, må virksomhetsene, barnehager og skoler jobbe kontinuerlig med beredskap. Dette kalles ofte sikkerhetsstyring og innebærer flere aktiviteter.

[Les også: Vurdering ved bestemmelse for raskkalibrering og terrorberedning](#)

Start med ROS-analyse

Medvirkning i beredskapsarbeid

Dette *kan* skolen - ingen er bedre

Hvem driver krisehåndtering?

Akutt krisehåndtering:

Aktørene	Fase	Ansvar
De rammede	«Den gyldne timen»	Berge livet til seg selv og andre
De tilfeldige tilstede	«Den gyldne timen»	Ad-hoc innsats for å hjelpe folk i nød
De profesjonelle	Akutt fase (30 min +)	Tar over ledelsen og håndtering (når kapasiteter er tilgjengelig)
De frivillige	Akutt fase (1 time +)	Egendefinert og avtalt

Funn fra tre studier om skoleansatte og elever er trygge på å håndtere uforutsette hendelser - PLIVO

- Høye forventninger til politiets respons, men mindre om eget ansvar i «første fase»
- Å jobbe med pågående livstruende vold (PLIVO) oppleves som vanskelig for skolene:
  - frykt
- Det finnes planlegging, men begrenset til skolens ledelse:
  - mindre kunnskap blant lærere og elever om beredskapsplaner
  - ikke utnyttelse av lærernes og elevenes kunnskap
- Eksempler på vold:
  - selv om sannsynligheten for PLIVO er minimal, finnes det erfaringer med uønskede hendelser som involverer vold
- «Brannøvelsene er automatiserte; det er vi flinke til» - men usikkerhet om egen kapasitet til å håndtere en PLIVO-situasjon
- Deltakelse og involvering er ønsket og anbefalt - spørsmålet er hvordan!:
  - i planlegging og
  - i hele øvelsesprosessen

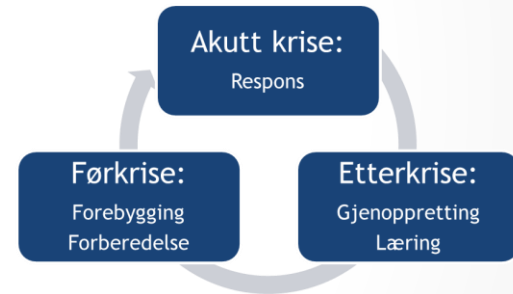

Tilbake til planen

Beredskapsplaner - realisme?

- Den *neste* uønskede hendelsen har aldri hendt før! Det er den vi skal legge planer for!
- Konkrete tiltakskort (se Udir)
- Beredskapsplaner som realistiske dokumenter eller ”Fantasy documents”? - signalisere kontroll (reelt eller ikke):
  - Reelle aktører må inkluderes
  - Reelle ressurser - være klar over de ressursene vi har - og de vi ikke har.

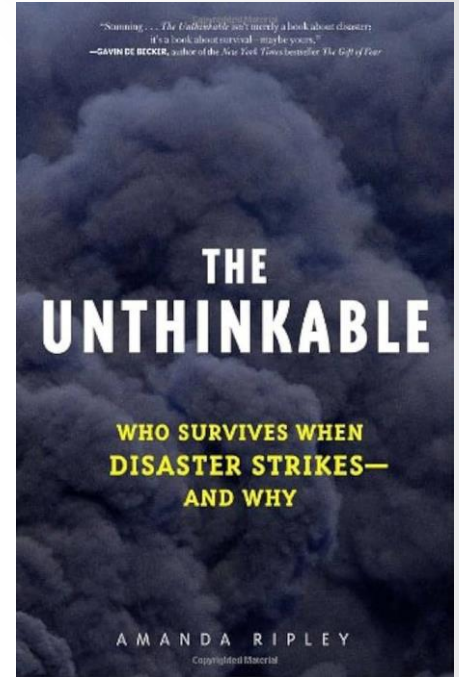

Beredskapsplanlegging ...

- Fortløpende oppdatering - ”aldri oppdatert”
- Erfaringslæring - fange den individuelle læringen og gjøre den kollektiv
- Realisme i trening og øvelser - test av planen
- Tilsyn som grunnlag for oppdatering av planer og strukturer
- Implementering av planen i uønskede hendelser
- Ressurser brukt på beredskapsplanlegging for håndtering av brann eller vold gir kapasitet til å håndtere også andre situasjoner
- Gjennom planleggingsprosessen *kan* man oppnå en fungerende beredskap.

Trening og øvelser

- The feeling of control (Ripley, 2008: The Unthinkable: Who survives when disaster strikes - and why)
- *Déjà vu* - dette har jeg opplevd før
- Trening er en faktor som kan påvirkes

“Vi stiger ikke til nivået av våre forventninger. Vi faller til nivået av vår trening” (Archilochus).

Om flaks...

Jeg kan si at dette er den viktigste faktoren: måten ekspedisjonen er utstyrt på, måten enhver vanskelighet er forutsett på, og forholdsregler som tas for å møte eller unngå den. Seier venter den som har alt i orden, flaks, kaller folk det. Nederlag er sikkert for den som har unnlatt å ta de nødvendige forholdsreglene i tide, dette kalles uflaks.

(Roald Amundsen)

Planlegge for det tenkelige, og for det utenkelige?

Er veilederne/standardene gode nok?

Når har vi *nok* informasjon?

Hvor stor deltagelse i beredskapsarbeid? - på et "styrbart" nivå!

God nok beredskap
- hva er en god beredskapsplan?

Ser vi det dynamiske risikobildet?

Er beredskapen noen gang komplett?

Kan skolen eller noen andre si at de er forberedt?

Skaper deltagelse i planlegging og øvelser frykt?

Usikkerhet → Føre-var

Hvilke fakta skal gjelde?

Har de relevante aktører tilstrekkelig kunnskap om beredskapsarbeid?

Spørsmål?

Bjørn Ivar Kruke

bjorn.i.kruke@uis.no

Risikostyring og samfunnssikkerhet

Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet

Universitetet i Stavanger